

8. évfolyam

Szövegértés

Tamási Áron: Szabadság madara

A kicsi székely város, amelynek gimnáziumát nyolc esztendeig jártam, nem volt messze szülőfalumtól. pontosan tizenkét kilométerre. Néha azonban mégis messzinek tűnt, különösen karácsony és húsvét táján. Olyankor ugyanis, szünidőre eresztvén minket, gyalogosan kellett mennem és jönnöm. Karácsonykor a farkas-kedvelő havas úton, s húsvétkor a gazdag sárban.

A nyári szünidőre azonban mindig szekérrel vittek haza.

Hanem a szekerezésnek, s más uras dolognak hamar vége lett, mert otthon türelmetlenül leselkedett rám a mezei munka. Abban pedig úgy kellett részt vennem, mintha télen által nem diák lettem volna, hanem akkor is falusi gazdának készülő legényke.

Hát dolgoztam is jó reménységgel, gondolván, hogy majd évek múltával amúgy is a fejem fog felülkerekedni. Midőn azonban a negyedik osztályt éppen végeztem volna, igen megcsalt a jó reménység. Ugyanis azon a nyáron ütött ki az első nagy háború, amely a mezei munkát vastagabban róttá rám, mint ahogy gondolni lehetett volna. Igen vastagon, mert hiszen a férfiakat harminckettőig mind elvitték, s azokat nekünk, zsenge és öregebb maradéknak, mind pótolni kellett.

Valójában akkor tanultam meg, tizenöt éves karral és derékkal, a kaszálás munkáját, amiben aztán mester is lettem hamarosan. Jó hírem úgy bejárta a falut, hogy a nyár dereka felé már nemcsak a rokonok istenkedtek nekem, hogy segítsem meg őket a kaszálásban, hanem idegenek is kezdtek jövégetni, jó pénz ígérve. Bölcsen a kérelmet meghallgattam ilyenkor, de a szóval nem siettem, hadd

nőjön a jó hírem abban a nagy várakozásban is. Végére s rendesen aztán kedves anyám tekintett reám, szólván:

-Nem érsz reá, ugyé, fiam?

-Biza nem – feleltem oly szomorán, mintha a szívem meg akart volna szakadni.

De bezzeg, ha Hadnagy Lőrinc bácsi jött, akkor másképpen feleltem.

Ugyanis Lőrinc bácsi nagyon vonzalmas vidámságot hordott, s úgy tudott szólni hozzám, hogy a szava hátáról röpködni tudott a képzeletem. S bármiről ha beszélt, nem a megfoszlott valóságot mondta csupán, hanem a virággal az illatot, s a tűzzel a meleget is ki tudta mondani.

Vagyis a valót igazzá tette.

S mert eme természete miatt igen szerettem az öreget, véle szívesn mentem kaszálni. Örööm is, szinte mint a költeményeket, azokat a rügyező napokat, amikor együtt vágtuk ketten a rendet.

Az egyik napot különösen.

Ámbár az a nap is úgy ment bele a délbe, mint jóformán a többi. Vágtuk reggel a harmatos fűvet, miközben muzsikáltak a szárnyas bogarak; majd a harmat elillanása után is csak vágtuk, a lebegő pillangók között. Az öreg helyett egy-egy vén kánya szólott néha, s helyettem harkály rikkantott, miközben a két fa között hidat repült.

Hanem délben, megnézvén Lőrinc bácsi a nap állását, jelentősen így szólt:

-Hasra áll a nap, hécskám!

Hát kiválasztott az öreg egy terebélyes tölgyfát, s annak az árnyékába húzódtunk, hogy elköltsük ott a délebedet. Amíg ettünk is, a kánya és apróbb madarak szolgáltaták a szót, de aztán a legégén megszólalt mégis Lőrinc bácsi.

-S hát aztán, iskola után, mi akarnál lenni? – kérdezte

-Az még messze van- feleltem neki.

-Messze, messze- folytatta az öreg-, de ha már nagy költséggel tanul a diák, idejében kell ezen gondolkozni.

Ott a hűvös árnyékban gondolkoztam is egy ideig, de mivel semmire sem jutottam magamban, végül így szólaltam meg:

-Hát mi legyek, Lőrinc bácsi?

-Bátor s becsületes ember!-mondta az öreg.

Tetszett nekem, hogy bátor legyek és becsületes, ámbár igen általánosnak tűnt a szó. S amellet csábosnak is, mint a felhő, amely elúszik, bárhog meg is fogja a szem. Mert lám, úszik ez is, amit az öreg mondott;hiába fogom az eszemmel, mert széjjelárad a világba, és az égre terjed.

-Jó-jó- mondtam neki-,de milyen a bátor ember?

-Olyan, hogy jóban-rosszban ember tud maradni- felelte az öreg.

-S ki a becsületes? – folytattam.

-Aki életének utolsó órája szerint él!

Hallván ezt két bölcs választ, az eszemmel igaznak és a lelkemmel szépnek éreztem. Emlékembe véstem tehát, hogy kit lehet bátornak és becsületesnek tekinteni, majd így szóltam:

-S a foglalkozás mindegy?

-Nem egészen – felelte Lőrinc bácsi, aztán meleg mosolygással nézett reám, s így folytatta:-Ifjúnak tanácsot adni nagy dolog, de mivel csakugyan meg is kell élni valamiből, mondanék neked valamit. Vagyis nem azt mondom, hogy legyél pap, aki némelyik szerint könnyebben bėjut a mennyek országába, mint a világi ember. Azt se mondom, hogy gyógyító orvos légy, aki sokat enyhít a szenvedéseken; sem

azt, hogy légy törvénybíró, aki igazságot oszt. Hanem inkább legyél olyan ember, aki pap, orvos és bíró egyazon személyben. Vagyis légy költő!

Ahogy ezt kimondta a vénember, egyszerre olyan izgalom áradott belém, hogy hevertemből felültem rögtön. Nem is lehet csodálni, hogy ennyire parázslottam, mert hiszen addigelé sohasem hallottam a faluban, hogy valakinek a költő foglalkozást ajánlotta volna bárki.

-S milyen a költő? – kérdeztem.

-Olyan, mint Petőfi!- felelte az öreg.

De valahogy úgy mondta ezt, mintha csakugyan tudta volna, hogy Petőfi valójában milyen volt. mintha látta volna, s beszélt volna vele; sőt mintha virágos és harmatos fűvet is kaszált véle, mint velem is.

-Hát ismerte talán? – nyitottam nagyobbra a szememet.

Akár ha szerelmes kérdezte volna a párjától, hogy szeretsz-é, úgy válaszolt az öreg, mondván:

-Ismertem, igen!

Pillantottam ámuldozva néhányat, mert abban a hitben voltam, hogy a falunak minden dolgát tudom: de lám, azt sem hallottam még soha, hogy Hadnagy Lőrinc ismerte volna Petőfi Sándort.

-Látta?!-kérdeztem.

Az öreg a messzeségbe nézett, majd sóhajtott eget, mint aki messze-messze száll. Olyan messzire, ahol a valóság és a képzelet már eggyé is válnak. Aztán hanyatt ereszkedett a lekaszált fű tövére, és a két tenyerét a feje alá tette. S miközben csillámló szemekkel a tölgyfa lombjai között pillangózott, így folytatta a szót:

-Negyvenkilencven, mikor sírt a haza, hát én elszöktem hazulról, hogy megyek katonának. Java nyár volt éppen, de pezsgettek az emberek is; s mint a futkosó szél, dalok jártak hegyeken-völgyeken.

-Hány esztendő volt akkor? -kérdeztem.

De már meg is bántam, hogy beleszóltam a beszédbe, mert az öreg felém rezzentette a szemét, s hirtelen megrovással csak annyit mondott, hogy az anyakönyvet otthon felejtette.

-S aztán hogy volt? – igyekeztem tovább.

-Úgy volt, hogy kérdezősködvén szorgosan, hamar megtudtam, miszerint Bem fővezér Segesvár tájékán van. No, elindulta én is arafelé, s helyben érkezvén, oda is eresztettek engem a nagy vezér színe elé, aki el is rendelte mindjárt, hogy ott harcolhassak, ahol legjobban nekem kedvem tartja. Mivel pedig én az első vonalban kíváncsoztam, hát más önkéntesekkel együtt oda haladéktalanul kimentem. Vagyis a fejéregyházi határba, mert ott húzódott az első vonal, az országúton keresztül. Én annak a tájéknak a dombos részére kerültem, ahol termőföldek és kaszálók feküdtek. No, örködve ott táboroztunk, tiszték és legények mind együtt. Hanem az énekszó és nagyobb mozgolódás tilos volt, nehogy az ellenség, amelyik igen közel volt, neszünket vegye. Hát mi nem is mozgolódtunk, hanem inkább a nagyra nőtt törökbúzával takartattuk magunkat. Csupán egy ember volt közöttünk, aki sohasem tudott megülni a helyén, hanem ide ment, s majd oda ment. Még a lovát is otthagya, jól megkötve a hátunk megett, a piros lovát. Különben sovány és csontos ifjú volt, s valamely oknál fogva nem egészen katonának öltözve, mert példának okáért a kardja sem volt ott az oldalán. Hacsak ránéztem, nekem olyannak tetszett örökké, mint egy parázs, akit folyton fú a szél.

Nekem a szívem már igen dobogott.

-Az volt Petőfi, ugye?!-kérdeztem.

Lőrinc bácsi nem is felelt, hanem tovább költötte a valót, folytatván tovább a szót:

-Néha egy-két sor verset mondott, s néha nagyot nevetett. S tudván is már, hogy kicsoda, folyton szemmel tartottam, csak hogy láthassam őt. S csakugyan, mintha ma is látnám: ott ült egy vén körtefa alatt, nekivette a hátát az öreg fának. Írt valamit sebtiben a táskáján, s közben-közben lobogó szemmel gondolkozott. S ahogy ott ült vén fa tövében, hát egyszer a szemben lévő jegenyefán megszólalt egy madár. De olyan szépen szólott, mintha a föld bánatával az ég örömébe akart volna indulni. S ahogy hallgattuk azt a madarat, hát egyszer a költő, mintha a dal egészen megbabonázta volna őt, felállt a fa tövéből, s úgy nézett fel ámulattal a jegenyefára. Ezt látván, mi is közelebb húzódtunk rajta, mert annak a madárnak piros volt a szíve tája, fehér a szárnya és zöld a lába. S nézván nagy ámulattal a csodát, egyszer a költő felkiáltott szólván:

„Szabadságunk madara!”

Itt elhallgatott az öreg, majd így folytatta:

-Így kiáltván a költő, lassan megindult, hogy felmenjen a fára, mert meg akarta fogni a csodás madarat. De ahogy feljebb ment a jegenyefán, az ellenség észrevehette, mert az egész ármádia megindult felénk. S nekünk parancs hangozván, hogy húzódjunk alkalmasabb hadállásba rögvest, valaki felkiáltott a költőnek is a jegenyefára, hogy jön az ellenség! Hanem a költő csak annyit felelt vissza, hogy „pököm az ellenségre”!

Ennyit mondván, hirtelen felült Lőrinc bácsi, és reám tekintett.

-S aztán mi lett Petőfivel? – kérdeztem.

-Gondolom, onnét elrepült- mondta az öreg.

S abban a pillantásban a tölgyfáról lehullott egy makk, és pontot tett a földre.

Feladatok

1.Hogyan ment haza Tamási az ünnepekre, hogyan a nyári szünetre? (2 pont)

ünnepekre:

nyári szünetre:

2.Hol kellett dolgoznia a szünetekben? (1 pont)

3.Milyen munkát tanult meg 15 éves korában? Jelölt a helyes választ! (1 pont)

4. Kivel és miért dolgozott szívesen együtt? (2 pont)

5. Idézd: Hogyan jellemzi Tamási Áron az öreg beszédkésztségét a valóságról?
(2 mondat) (2 pont)

6. Milyen tulajdonságokat tarott az öreg ember a legfontosabbnak? (2 pont)

7. Milyen foglalkozást javasolt a fiúnak? (1 pont)

8. Melyik költőről mesélt a bácsi? (1 pont)

9. Jellemezd az öreg kedvenc költőjét, „harcos társát”! (5 pont)

10. Mutasd be a költő csodás madarát! (3 pont)

11. Mire utalnak a színek? (1 pont)

12. Milyen kapcsolatot látsz a mű címe és a költő között? (2 pont)

13. Magyarázd meg a történet alábbi kifejezéseit: (3 pont)

„a fejem fog felülkerekedni”

„ a mezei munkát vastagabban róttam rám”

„hasra áll a nap”